

Benet XVI provoca el món islàmic

Potser no ho pretengué, però el discurs del papa Benet XVI a la Universitat de Ratisbona (Alemanya) amb una referència a l'ús que l'Islam va fer de l'espasa per expandir-se ha aixecat una gran polseguera en la comunitat musulmana. Tot s'inicià el passat 12 de setembre a la Universitat de Ratisbona, Alemanya, un dels centres universitaris on Joseph Alois Ratzinger exercí com a professor de teologia a final dels anys seixanta del segle passat. Benet XVI era en viatge oficial al seu país d'origen i, entre els actes programats, pronuncià un discurs a la universitat bavaresa, sota el títol "Fe, raó i Universitat. Memòries i reflexions".

Benet XVI ha estat acusat d'injúries a l'Islam pel seu discurs a la Universitat de Ratisbona en què destacava la necessitat d'acompanyar la fe amb la raó.

Probablement ningú dels presents atorgà major importància a un discurs acadèmic que pretenia conciliar fe amb raó, l'eterna controvèrsia de la teologia catòlica. Però, en un moment de l'al·locució cità un dels *Vint-i-sis diàlegs amb un persa* atribuïts a l'emperador bizantí Manel II Paleòleg i escrits a la fi del segle XIV. L'emperador, un home que posseïa la tradicional passió bizantina per la teologia, dialoga amb un savi iranià sobre l'Islam i el cristianisme; hi ha un moment en què interpel·la el seu interlocutor: "Ensenya'm, doncs, el que Mahoma ha aportat de nou", a la qual cosa contesta el seu interlocutor: "Hi trobaràs coses dolentes i inhumanes, com la seva ordre de difondre per mitjà de l'espasa la fe que ell predicava."

Si bé la crítica s'adreça cap a la imposició amb violència, al discurs papal això resta reduït a la praxis islàmica. I, encara que es tracti d'una citació, ho ha dit el papa, el cap espiritual del cristianisme catòlic i cap d'estat del Vaticà. L'esment al *Diàleg* de Manel II Paleòleg ha estat entès com un greuge per qui s'ha sentit afectat, la comunitat islàmica, sobretot la sunnita, que no ha volgut distingir entre les paraules del papa i les de l'emperador bizantí i la polèmica se n'ha eixit del context dialèctic per ocupar els carrers de les ciutats musulmanes amb crides a la violència incloses. I és que, a més, Benet XVI embullà la troca amb un altre text, en aquest cas d'Ibn Hazm de Còrdova, segons el qual "Déu no estaria lligat ni tan sols per la seva paraula i que res no l'obligaria a revelar-nos la veritat". És a dir, Déu i la raó són incompatibles a l'Islam.

Sigui com sigui, el discurs del cap de l'Església catòlica ha estat entès —o malentès— com la denúncia de la irracionalitat de l'Islam, la qual cosa ha fet bullir les mesquites de tot el món islàmic, però també les europees i americanes. Les paraules del papa lamentant el malentès van arribar després dels atacs a esglésies, sobretot a Palestina, on el fanatisme no distingí entre catòlics, ortodoxos i protestants. La reacció del papa davant l'onada de protestes potser arribà tard i malament. El dia 16, el secretari d'estat del Vaticà, el cardenal Tarcisio Bertone, lamentava que els passatges utilitzats al discurs

L'emperador bizantí era el cap de l'Església oriental.

papal hagueren resultat ofensius per a la sensibilitat musulmana. Allò no va fer callar totes les veus, ja que el gran muftí xeic Abdu-l-Aziz ibn Abd Al-lah, màxima autoritat religiosa de l'Aràbia Saudita, manifestà que d'aquesta manera la reconciliació entre religions era impossible. L'endemà, durant el res de l'àngelus, Benet XVI —ara sí— demanà perdó.

Una disputa bizantina. Si no existís el rerefons tràgic del cas —com l'assassinat de la monja italiana Leonella Sgorbati el diumenge 17 a Mogadiscio (Somàlia) per exaltats—, podria fins i tot resultar còmic que les paraules d'un emperador bizantí medieval facin trontollar les relacions entre cristians i musulmans avui dia. Davant d'aquest cas d'assassinat i altres brots de violència, Benet XVI fou conscient de la transcendència de les seves paraules. En de-

finitiva, tot l'embolic ve d'una cita en alemany del *Diàleg* setè, originàriament en grec, que l'emperador de Constantinoble Manel II mantingué amb un erudit persa fa més de 600 anys. Manel II hagué de conuiu durant tot el seu regnat amb la possibilitat de perdre la corona imperial i veure el seu imperi mil·lenari reduït a cendres. Així, s'ha d'entendre en el context de l'època, davant la superioritat militar de l'enemic islàmic, que l'emperador volgués constatar la inferioritat intel·lectual dels seguidors de Mahoma: vet ací l'origen del diàleg amb un erudit iranià i les al·lusions que la fe no pot ser imposada per la força. Benet XVI, precisament, rescatà aquest text per il·lustrar una dissertació sobre la fe i la raó.

Benet XVI afirma que l'emperador s'adreçà al seu interlocutor persa d'una manera "*in erstaunlich schroffer, uns*

Manfestacions a l'Índia contra el discurs del papa a Ratisbona.

überraschend schroffer Form", o sia, "d'una manera sorprenentment brusca que ens sorprèn", per diferenciar després cristianisme d'islamisme a partir de la cita de Manel II Paleòleg, on aquest critica les conversions forçades a l'Islam. El papa, però, oblidada de fer referència a segles de pràctiques similars de l'Església catòlica, al fet que Amèrica es conquerí amb l'espasa per al cristianisme, i de la seva argumentació hom desprèn que només atribueix a l'Islam i a les ordres del mateix Mahoma l'ús de la força per aconseguir nous prosèlits.

I entre tot aquest reguitzell de conceptes teològics, l'aparició de la paraula àrab *jihad*, la qual mai no surt, com és obvi, al text dels *Diàlegs* de Manel II Paleòleg, però que sí apareix a la versió alemanya del discurs papal, convertida en la traducció anglesa en *holy war*: "*kommt der Kaiser auf das Thema des Djihad, des heiligen Krieges zu sprechen*" en una, i "*The emperor touches on the theme of the holy war*" en l'altra. La versió catalana, a cura de Gabriel Genescà, de la Libreria Editrice Vaticana, manté el terme àrab.

La 'jihad' no és la guerra. Tot tinent en compte que les croades precisament no foren una excursió de turistes occidentals amb càmera de fotos, barret mexicà i camisa hawaiana, la utilització del mot *jihad* com a sinònim de guerra islàmica i conversió forçosa pot resultar confusa. Segons els textos sagrats de l'Islam, la *jihad* és la causa suprema de Déu, tot brandant l'espasa o no, però que generalment s'ha traduït en la lluita armada per la fe, o sia, la guerra santa. Els orígens ideològics de la *jihad* cal cercar-los en els inicis de l'Islam, al llunyà segle VII, quan el primitiu estat islàmic es mantenia arretrat darrere dels murs de Medina. Des de llavors, s'inicià la prèdica de la *jihad*, l'*Alcorà* santificà en un gran nombre d'aleies o versicles (2: 190-191, 216-217, 8: 40, 9: 5), fins i tot la crida a sacrificar la vida en la *jihad*, perquè "si moriu o sou morts per la causa de Déu, sapiguen que la indulgència i la clemència de Déu és preferible a tot allò que atresoreu. I sapiguen que, bé si moriu com si sou morts, a Déu tornareu" (3: 157-158). Fins i tot una sura alcorànica, la 61, *as-Saff*, pren el seu

nom de la renglera d'una formació en combat: "Per cert que Déu aprecia els qui combaten en fila per la seva causa, com si fossin una sòlida construcció" (aleia 4).

Que el concepte de *jihad*, ratificat pel dret islàmic, és font de controvèrsia per als no-musulmans és evident, però totes les comparacions resulten finalment odioses i precisament des de l'any 1064 –la croada contra Barbastre– fins a quasi l'actualitat (quan Pius XII beneí les bales dels feixistes italians que combateren a Espanya), l'Església catòlica no s'ha estat de predicar la croada quan ho ha volgut. Aquesta pot ser la gran ommissió del papa del seu discurs a Ratisbona que ha ferit la sensibilitat musulmana, això és, que el papa assimilà –així s'ha entès– Islam amb islamisme radical. El soldà Baiazet amenaçà els murs de Constantinoble –avui Istanbul– a la fi del segle XIV; potser Benet XVI ha pretès veure en els exèrcits otomans els mujahidins d'al-Qaida d'avui i en el savi musulmà interpel·lat per Manuel II a Sayyid Qutb, l'ideòleg de l'islamisme *jihadista* contemporani.

Les protestes. Com en tantes altres ocasions, a l'hora de valorar les paraules del papa cal fer distinció de l'Islam sunnita –majoritari– del xiïta i les altres confessions islàmiques. Del Marroc a Indonèsia les terres on l'ortodòxia sunnita és majoritària clamaren contra les paraules del papa, fins i tot el líder religiós somali xeic Abu Bakar Hasan Malin féu una crida per assassinar Benet XVI, tot i que finalment ha estat una monja innocent resident a Mogadiscio qui n'ha pagat els plats trencats. L'altre lloc on han sovintejat els avalots ha estat Palestina. El govern de Hamàs condemnà les paraules del papa, però també les reaccions dels exaltats posteriors. Tots els governs de països de majoria sunnita han censurat el papa sense excepció, fins i tot la Turquia que aspira a entrar a la Unió Europea (recordem que Benet XVI té programat un viatge a aquest país per al novembre); el seu primer ministre Recep Tayyip Erdogan de seguida demanà al Vaticà una rectificació, mentre un dels diputats més influents del governamental i islamista moderat Partit de la Justícia i el Desenvolupament (AKP), Salih Kapsuz, acusà Benet XVI de posseir la mentalitat dels foscos anys de l'edat mitjana.

Les altres confessions cristianes no han restat de braços creuats a l'hora de desvincular-se de les paraules del líder catòlic. Així el papa copte –cristians d'Egipte– Xenuda III ha qualificat les ofenses contra els musulmans de contràries a la doctrina de Crist. L'arquebisbe de Canterbury i cap de l'Església anglicana s'ha mostrat, però, més conciliador, quan ha reconegut que certs elements de l'Islam, però també del cristianisme i del judaisme, poden ser usats per justificar la violència.

Altrament, a l'estat d'Israel també ha arribat el ressò de la polèmica, tot i que ací les opinions són ben distintes, mentre els sefardites per boca del rabí

El Govern turc encapçalat per Erdogan també ha estat crític amb el discurs del papa. A la dreta, el líder de la revolució Iraniana aiatol·là Ali Khamenei, que sempre ha mostrat respecte per les paraules de Benet XVI.

Shlomo Amar condemnem les paraules del papa, el sionisme més ortodox, com el rabí de Gush Etzion Yisrael Rosen, les aplaudeix i fa una crida per aconseguir una aliança de jueus i cristians per derrotar el radicalisme islàmic.

Crida molt l'atenció l'actitud de les autoritats religioses iranianes, en aquest cas xiïtes, que han mostrat des del primer moment respecte per les paraules del papa, malgrat alguna protesta aïllada encomanada pel ressò internacional que ha assolit la qüestió. Des del líder de la revolució i successor de Khomeini, l'aiatol·là Ali Khamenei, fins al president Mahmud Ahmadineyad, que la setmana passada participà a l'Assemblea General de l'ONU, els líders iranianos han mostrat una absoluta deferència a la figura del papa. El president iranià considerà fins i tot que les paraules del pontífex foren alterades i agrai posteriorment les disculpes de Benet XVI.

A Indonèsia, l'estat musulmà de major població, a través del seu president Susilo Bambang Yudhoyono, qualificà les paraules del papa a la conferència de Ratisbona d'imprudents i inapropiades, mentre que el Parlament de l'Afganistan ocupat demanà una rectificació. A l'Iraq el portaveu del Govern parlà d'incomprensió del papa dels principis de l'Islam.

Així les coses, les conferències episcopals europees han demanat major implicació dels governs en la defensa dels principis expressats per Benet XVI, sobretot la Conferència Episcopal Italiana, que ha criticat l'actitud del primer ministre Romano Prodi, que qualificaren d'escandalosa pel seu silenci. En canvi, el Govern espanyol, per boca del seu president José Luis Rodríguez Zapatero, ha donat ple suport a Benet XVI, la qual cosa ha estat evidentment molt ben rebuda per la Conferència Episcopal Espanyola.

Mentrestant, el papa ha reiterat una i altra vegada en totes les seves intervencions públiques que el discurs de Ratisbona només versava sobre la raó i la fe, i que lamenta d'allò més tot el que ell qualifica només com un malentès.

Sigui com sigui, el discurs del cap de l'Església catòlica ha estat entès –o malentès– com la denúncia de la irracionalitat de l'Islam

David Garrido